

KİŞİLİK HAKKI KAPSAMINDA ŞEREF VE HAYSİYET KAVRAMI İLE ŞEREF VE HAYSİYETE SALDIRIDA HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Dilara ZORLUTUNA

Araştırma Makalesi

Dr. Öğr. Gör., Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü,
dilara.zorlutuna@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0617-4119.

ÖZET

Kişilik hakkı dinamik, kapsamı yere ve zamana göre değişen, soyut bir kavramdır. Bu sebeple kişilik hakkının sınırları kolay çizilemez. Günden güne gelişen teknolojik gelişmeler, kişilik hakkının içeriğine yön vermektedir. Kişilik hakkı; birçok kişisel değerden meydana gelir. Bu kişisel değerlerin başında; hayat ve sağlık, vücut bütünlüğü, hayat alanı, şeref ve haysiyet, ad, resim ve ses gelmektedir. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle en hızlı ihlale uğrayan kişisel değerlerin başında hayat alanı ile şeref ve haysiyet gelir. Bu kapsamda şeref ve haysiyet, bir kişinin içinde bulunduğu toplumun gerekli saydığı ahlaki niteliklere sahip olduğu ya da böyle kabul edildiği için kişiye verilen değeri ifade eder. Kişiliğin bir bütün olarak kabul edilmesi halinde şeref ve haysiyet, onun vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu sebeple şeref ve haysiyetin haksız saldırılara karşı korunması gerekmektedir.

Şeref ve haysiyete saldırı, çok farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bu saldırı, yazı ya da sözle yapılabileceği gibi, davranışlarla da meydana gelebilir. Bununla birlikte basın açıklamasıyla gerçekleştirilen kişilik hakkının ihlali de, sözleşmeye ya da haksız fiile dayanabilir. Basın yoluyla şeref ve haysiyete yönelen saldırılar, diğer saldırılara nazaran daha farklı bir anlam taşımaktadır. Çünkü okuyucular basını güvenilir bir kaynak olarak görmekte ve gerekli görürlerse bu basın açıklamalarını tekrar kullanmaktadırlar. Günümüzde sosyal medya, bize bu imkanı sağlamaktadır. Fakat buradaki en önemli ölçüt, basın açıklamasının objektif ve gerçekçi olmasıdır. Çünkü böyle bir açıklama, hukuka aykırılık teşkil etmez ve bu nedenle kişilik hakkına da aykırı sayılmaz. Teknolojik gelişmeler bize göstermektedir ki, kişilik hakkını bu kapsamda da şeref ve haysiyeti koruyucu günümüze uygun yeni önlemler almak şarttır.

ANAHTAR KELİMELER: Kişi, Kişilik Hakkı, Şeref, Haysiyet, İhlal

İntihal / Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış olup en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) olarak lisanslıdır.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

DOI: 10.62124/kluhfd.1503466.

THE CONCEPT OF HONOR AND DIGNITY IN PERSONAL RIGHTS AND THE ELEMENT OF ILLEGALITY IN THE ATTACK ON

HONOR AND DIGNITY

Dilara ZORLUTUNA

Research Article

Lecturer Doctor, Marmara University, Social Sciences Vocational School, Department of Law,
dilara.zorlutuna@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0617-4119.

ABSTRACT

The right of personality is an abstract concept that is dynamic and whose scope changes according to time and place. For this reason, the boundaries of the right of personality cannot be easily drawn. Day by day technological developments shape the content of the right of personality. The right of personality consists of many personal values. The most important of these personal values are life and health, bodily integrity, living space, honor and dignity, name, picture and voice. Today, with the development of technology, the most rapidly violated personal values are the sphere of life and honor and dignity. In this context, honor and dignity refers to the value given to a person because he/she has or is considered to have the moral qualities deemed necessary by the society in which he/she lives. If the personality is considered as a whole, honor and dignity is an indispensable part of it. For this reason, honor and dignity must be protected against unjust attacks. An attack on honor and dignity can be carried out in many different ways. This attack may be made by writing or speech, as well as by behavior. In addition, the violation of the right of personality through a press release may also be based on a contract or tort. Attacks on honor and dignity through the press have a different meaning compared to other attacks. This is because readers see the press as a reliable source and reuse these press releases if they deem it necessary. Today, social media provides us with this opportunity. However, the most important criterion here is that the press release must be objective and realistic. This is because such a statement does not constitute a violation of the law and therefore does not violate the right of personality. Technological developments show us that it is necessary to take new measures to protect the right of personality, and in this context, honor and dignity.

KEYWORDS: Person, Personality Rights, Honor, Dignity, Violation

GİRİŞ

Eski Türk dillerinde kişi “*insan*”ı ifade etmektedir. Hukuki anlamına bakıldığında ise kişi, hak sahibi olabilen ve borç altına girebilen varlıklar olarak tanımlanmaktadır¹. İnsanın hak sahibi olarak kabul edilmesi, her ne kadar insanlık tarihi açısından eski olmayan bir olgu olsa da, bu bağlamda kölelik kurumu insanlık tarihine gömülerek kaybolmuştur². Modern hukuk sistemlerinde ise tüm insanlar, hiçbir ayırım yapılmaksızın gerçek kişi sayılmaktadır. Başka bir deyişle gerçek kişi denildiğinde, bu kişi kavramıyla ayırım gözetmeksizin tüm insanlar anlaşılmaktadır³. Türk Hukukunda ise kişi; gerçek kişiler ve tüzel kişiler

¹ Serap Helvacı, Gerçek Kişiler (10. Bası, Legal Yayınevi 2023) 21.

² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 4 “*Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı*” başlığı altında, “*Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz*” şeklinde ifade edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 4 ise “*Hiç kimse köle ya da kul olarak kullanılamaz; kölelik ve köle alım satımı her türlü biçimiyle yasaktır*” şeklindedir.

³ Aydın Zevkliler, Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler (Olgaç Matbaası 1981) 4; BGB §1, Codice Civile Art. 1; Ergun Özsunay, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu (Genişletilmiş

olmak üzere iki farklı ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda en temel anlamda gerçek kişiler insanı, tüzel kişiler ise kişi ve mal topluluklarını ifade etmektedir.

Çağımızda bireyin değeri giderek artmış, maddi kişisel değerleriyle birlikte manevi kişisel değerleri de hukuk düzeni tarafından korunmuştur. Bu bağlamda kişilik hakkını tanımlamak gerekirse; kişinin toplum içindeki konumunu, saygınlığını ve kişiliğini özgürce geliştirmesini sağlayan kişisel değerlerinin tümü üzerindeki haktır⁴. En genel anlamda kişilik hakkı; hayat ve sağlık, vücut bütünlüğü, şeref ve haysiyet, hayat alanı (kamuya açık hayat, özel hayat, gizli hayat), ad, resim ve ses gibi kişisel değerler üzerinde söz konusu olan haktır. Kişilik hakkı kişiye bağlı mutlak bir haktır ve bu hak tüm kişisel değerleri kapsar. Bu nedenle bu değerlere yönelen saldırılar, kişilik hakkına saldırı sonucunu doğurur⁵.

Kişilik hakkı; soyut, sınırları belirsiz, kapsamı yere ve zamana göre değişen başka bir deyişle dinamik ve somut olay çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir haktır. Bu sebeple günümüzde özellikle teknolojik gelişmeler, kişilik hakkının içeriğine yeni bakış açıları kazandırmaktadır. Bu nedenle Türk ve İsviçre Hukukları Alman Hukukunun aksine, kişilik hakkının içeriğine giren değerleri

ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, 1979) 10; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, Kişiler Hukuku (Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 23. Bası, 2022) 5-7; Serap Helvacı ve Fulya Erlüle, Medeni Hukuk (9. Bası, Legal Yayınevi 2023) 53; TMK m. 8, ZGB Art. 11, Code Civil, Art. 7, 8.

⁴ Fatma Tülay Karakaş, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar (Turhan Kitabevi 2015) 25; Dural ve Ögüz (n 3) 99; Zevkliler'e göre; "Kişinin yaşamı, beden bütünlüğü ve sağlığı gibi maddi bedensel değerleri yetenekleri, onuru, saygınlığı, giz alanı, inanç ve özgürlükleri adı ve resmi üzerindeki hakkı gibi manevi değerleri mesleki ve ticari onur ve saygınlığı gibi mesleki ekonomik değerleri, kişilik denilen tümü oluşturur. Kişilik hakkı da tüm bu kişisel değerlerin üzerinde geçerli olan haktır". Ayrıntı için bkz. Zevkliler (n 3) 263.

⁵ Ahmet Kılıçoğlu, Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1982 -Egger, Art. 28, Nr. 47; Rauch, Persönlichkeitsrecht- 21) 4; İlknur Serdar, Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması (Seçkin Yayıncılık 1999) 75; Pınar Bahar Doğan, 'Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı', (2014) 1 (4) Ankara Barosu Dergisi 477, 480.

tek tek belirtmemiş olup, bir çerçeve hükümlerle⁶ kişilik hakkını genel olarak düzenlemiştir⁷. İsviçre’de yeni metnin hazırlanması sırasında sayma yöntemi Kanuna dahil edilmek istenmiş ve ön tasarının 28. maddesinin II. fıkrasının “...böylece hayat, vücut bütünlüğü, gizli ve özel alan, özgürlük ve şeref korunmuştur” şeklinde olması düşünülmüştür. Tercier grubu ise bu maddenin “*Kişilik; özellikle hayat, vücut ve manevi bütünlük, özel hayat, şahsi ve mesleki saygı, manevi, fiziki ve ekonomik özgürlüklerden oluşur*” şeklinde olmasını önermiştir. Ancak Federal Konsey bu önerileri reddetmiştir⁸. Çünkü ön tasarı ile getirilmek istenen bu durum, klasik hakların bir kez daha tekrarlanmasından ileri gitmeyecektir. Bununla birlikte yeni haklar tanıyarak listeyi tamamlamak için gerekli olan açıklayıcı bilgilerin kanun metnini ağırlaştıracağı riski de mevcuttur. Bununla birlikte bu durumun gelişimi önleyebileceği ihtimali de göz önüne alınmıştır. Daireler de, yoğun tartışmalardan sonra bu fikri onaylamışlardır. Ayrıca, Devletler Konseyi’nde komisyonun sunduğu tasarının ikiye karşı otuz oyla kabulü sırasında karşı oy kullananlar Medeni Kanunu inceleyecek vatandaşları için bir fikir oluşturmak amacıyla, korunan değerlerin bir listesini vermek suretiyle kişilik hakkı kavramına açıklık getirilmesini önermişlerdir. Ancak çoğunluk bu öneriyi, maddede sayılan değerler ile sayılmayanlar arasında bir ayırım yapılabileceği ve sayılmayanların daha önemsiz olduğunun düşünülebileceği gerekçesi ile reddetmiştir⁹.

Kişilik hakkı, kişiye özgü bir haktır. Bu anlamda kişilik hakkı, sadece bu hakkın

⁶ TMK m. 24: “*Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hakimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.*

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kalmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır”.

⁷ Dural ve Ögüz (n 3) 99.

⁸ Serap Helvacı, Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (Beta Yayınevi 2001) 44.

⁹ Helvacı, Koruyucu Davalar (n 8) 44, 45.

içeriğini oluşturan kişisel değerlere sahip olan kişiye aittir. Hiç kimsenin kişisel değerlerine bir başkası sahip olamaz, bu kapsamdaki kişisel değerler başkasına devredilemez ve miras yoluyla intikal edemezler¹⁰. Bir kimsenin bedeni, sağlığı, şeref ve haysiyeti, hayat alanı, adı, sesi veya görüntüsü gibi kişisel değerlerine ancak o kimsenin kendisi sahip olabilecektir¹¹.

Günümüzde kitle iletişim araçları aracılığıyla, özellikle de internet yoluyla kişilik hakkı ihlalleri günden güne artmaktadır. Medyada tekelleşme, medya sahiplerinin amaçlarının dışına çıkarak medya dışı işlere yönelmesi, ekonomik ve siyasi çıkar alanlarını hedeflemesi gibi somut olgular tüm toplumun bir parçası olarak herkesi yakından ilgilendirmektedir. Medyanın dördüncü güç olmaktan çıkıp, güçlerin medyası haline dönüşmesi veya birinci güç haline gelmesi ile de, medyada haber verme ve haber yayınlama anlayışında bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle yalan haber, manipülasyon amaçlı haber, özel hayatın gizliliğine ilişkin ihlaller ile şeref ve haysiyet ihlalleri, günümüzde sıklıkla görülmeye başlanmıştır¹². Ancak bu kapsamda dikkat edilmesi ve dengede tutulması gereken önemli husus, kişisel değerlerin korunurken aynı zamanda da ifade ve iletişim özgürlüğünün de bundan zarar görmemesidir.

Kişilik hakkını oluşturan kişisel değerler arasında yer alan şeref ve haysiyetin kapsamı çok geniştir. Şeref ve haysiyet kişisel değerinin hem Anayasa Hukuku,

¹⁰ Doğan (n 5) 481; Gökhan Antalya ve Murat Topuz, Medeni Hukuk (3. Baskı, Seçkin Yayınevi 2019) 186; Oğuz Sadık Aydos, 'Basın Yolu ile Kişilik Hakları İhlallerinde Manevi Tazminat', (2012) XVI (2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 3.

¹¹ Dural ve Ögüz (n 3) 99-103; Haluk Tandoğan, 'Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması', (1963) XX (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 8; Sibel Özel, Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması (Seçkin Yayıncılık 2004) 29.

¹² Fikret İlkiz ve Barış Günaydın, 'Kişilik Hakları-Medyada Etik ve Yargı Kararları', (2006) Güz (2) Küresel İletişim Dergisi 1, 1; Ömer Faruk Tüfek, Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Bu İhlale Karşı Özel Hukuk Ceza Hukuku ve İHAS Koruması (2. Baskı, Adalet Yayınları 2007) 95.

hem Ceza Hukuku, hem de Medeni Hukuk gibi maddi hukuk ile aynı zamanda mahkemelerdeki tatbikatı ve hakimin takdir hakkı ile yakın ilgisi bulunduğundan, geniş manada Usul Hukuku ile de yakından ilgilidir¹³.

Kişilik hakkı ve ihlalleri ile ilgili verilen bu genel bilgiler kapsamında çalışmamızda şeref ve haysiyet kişisel değeri; şeref ve haysiyet kavramı ve türleri ile şeref ve şeref ve haysiyete saldırıda hukuka aykırılık unsuru olmak üzere iki ana başlık altında incelenecektir.

I. ŞEREF VE HAYSİYET KAVRAMI VE TÜRLERİ

A. ŞEREF VE HAYSİYET KAVRAMI

Şeref ve haysiyet, bir kişinin içinde yaşadığı toplumun gerekli gördüğü ahlaki niteliklere sahip olduğu ya da böyle kabul edildiği için kişiye verilen değeri ifade eder¹⁴. Şeref ve haysiyetin, herkesin insan olmasından dolayı¹⁵ herhangi bir çaba sarf etmeden sahip olduğu şeref¹⁶ ile kişinin kendisini geliştirme ve olgunlaştırma çabaları sonrasında kendi emeği ile elde ettiği değerlerle¹⁷ toplum içinde ulaştığı

¹³ Hakan Tokbaş, Türkiye Mevzuatında Şerefi İhlal (Adalet Yayınevi 2009) 47; Yaşar Karayalçın, Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1962-1963 Eğitim Öğretim Yılı Açılış Konuşması (1962) 252.

¹⁴ Dural ve Ögüz (n 3) 130; Gediz Kocabaş, ‘Türk Hukukunda Basın Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kişilik Hakkı’ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2004) 26; Başka bir tanıma göre de “*Kişinin onuru, şerefi ve saygınlığı, onun toplum içindeki tüm manevi değerlerinden oluşur*” bkz. Özcan Atalay, ‘Özel Yaşamın (Şeref ve Haysiyetin) Zedelenmesi Halinde Manevi Zararın Tazmini’, (1979) 5 (4) Yargıtay Dergisi 877, 881; BGE 190 II 179.

¹⁵ Antalya ve Topuz (n 10) 192 dn. 145; “*İnsan olmaktan kaynaklanan bu değerler, ahlaki şeref ve haysiyet olarak isimlendirilir*” ayrıntı için bkz. Gökhan Antalya, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması (2017) 107.

¹⁶ Anayasa Mahkemesi bir kararında, kişinin onur ve saygınlığı üzerinde durmuş ve bir manevi değer olarak kişi onurunun önemine değinmiştir. Anılan karara göre; “*İnsan haysiyeti kavramı insanın ne durumda hangi şartlar altında bulunursa bulunsun sırf insan oluşunun kazandırdığı değer tanınmasını ve sayılmasını gerektirir. Öyle bir davranış çizgisidir ki ondan aşağı düşünce yapılan muamele ona muhatap olanı insan olmaktan çıkarır*” Karar için bkz. E. 963/132 K. 966/2, 28.06.1966.

¹⁷ Antalya (n 15) 107; Antalya ve Topuz (n 10) 192; Heinz Hausheer ve Regina E. Aebi-Müller, Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (2. Auflage, 2008)

yer olmak üzere iki unsurdan oluştuğu görülür¹⁸. Şeref ve haysiyet objektif bir kavram olarak ele alınmalıdır. Toplumsal yaşamda kişinin izlediği tutum ve gösterdiği davranışların değerlendirilmesinin denek taşı, şeref ve haysiyet olmaktadır. Bu nedenle şeref ve haysiyet kişinin nitelendirdiği soyut bir kavram değildir. Aksine şeref ve haysiyet, bir kimsenin iyi ve dürüst davranış içinde olduğunun objektif gözlemidir¹⁹.

Şeref ve haysiyet; gerçek kişilerin yanı sıra, tüzel kişiler için de korunması gereken bir kişisel değerdir²⁰. Çünkü tüzel kişiler de toplumsal yaşamda önemli bir yer tutan ve toplumsal yaşamın bir parçası olan bireylerdir. Bu kapsamda şeref ve haysiyetin ihlali doğrultusunda TMK'daki dava olanaklarından tüzel kişiler de yararlanabilecektir²¹ ve bu nedenle manevi tazminat talep edebileceklerdir²².

181; Kılıçoğlu (n 5) 87.

¹⁸ Antalya ve Topuz (n 10) 192; “Bir başka ayrıma göre de şeref, iç şeref ve dış şeref olarak ayrılır; iç şeref kişinin kendisine olan saygısıdır, dış şeref ise subjektif ve objektif olmak üzere iki unsurdan oluşur. Objektif unsur başkalarının bizim hakkımızdaki yargısı, subjektif unsur ise bizim bu yargı karşısında duyduğumuz çekinmedir”. Ayrıntı için bkz. Dural ve Ögüz (n 3) 118; Özsunay (n 3) 130.

¹⁹ Atalay (n 14) 882.

²⁰ Dural ve Ögüz (n 3) 131; Helvacı, Koruyucu Davalar (n 8) 67; Kocabaş (n 14) 28.

²¹ Özsunay (n 3) 118; Zevkliler (n 3) 280.

²² “...Dava, kişilik haklarına saldırı nedeni ile uğranılan manevi zararın tazmini istemine ilişkindir.

Davacı vekili, müvekkili şirketin taşımacılık sektöründe faaliyet gösteren önde gelen işletmelerden biri olduğunu, Ç.. Şoförler Odası Başkanı olan davalının bölgesel yayın yapan “Ç.. TV” adlı televizyon kanalında müvekkilinin “akaryakıt kaçakçılığı” yaptığına ilişkin asılsız iddialarda bulunduğunu, müvekkilinin itibarını zedelediğini belirterek, kişilik haklarına saldırı niteliindeki iddialarından ötürü manevi tazminat talep etmiştir.

Davalı ... vekili, yetkili mahkemenin davalının yerleşim yeri olan Ç.. Mahkemeleri olduğunu, ayrıca tazminat şartlarının bulunmadığını belirterek davanın reddini talep etmiştir.

Mahkemece; davalının yerleşim yerinin Ç.. olduğu, basın açıklamasının bölgesel Ç.. TV kanalında yayımlandığı, TMK'nin 25/son maddesi gereğince kişilik haklarının korunmasına ilişkin davanın davacının yerleşim yeri mahkemesinde de açılabilceği ancak davacının adresinin Trabzon olduğu, ayrıca HUMK'nın 17. maddesi gereğince davacı şirketin Mersin şubesinin işleminden kaynaklanan bir dava olmadığı, Ç.. Asliye Hukuk Mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir.

Davacı vekilinin temyizi üzerine karar, Özel Dairece yukarıda gösterilen nedenlerle

bozulmuştur.

Yerel Mahkemece, önceki kararda direnilmiş; hükmü temyize davacı vekili getirmiştir.

...

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu kişi olarak gerçek ve tüzel kişileri kabul etmiştir. Kişilere hak sahibi olabilme ve borç altına girebilme ehliyetini tanıyan hukuk düzeni, aynı zamanda onlara kişiliğini koruma fırsatı da sunmuştur. Koruma altına alınan bu değerlerin kapsamına, kişinin bedensel varlığında temellenen kişisel değerleri (hayat, vücut, bedensel ve ruhsal sağlık gibi) ve toplum içindeki yerine ve etkinliğine ilişkin dış değerleri (şeref, haysiyet, saygınlık, ekonomik hareket serbestliği, ad, onur, gizli ve özel hayat alanı gibi), kısaca kişinin kişi olması dolayısıyla ayrılmaz bir biçimde sahip olduğu bütün değerler dâhildir (ÖZSUNAY Ergun, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, 4. B., İstanbul 1979, s. 97; SEROZAN Rona, “Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi (Kişilik Hakkının Korunması), Y. 11, S. 14, 1977, s. 93).

Bu çerçevede kişilik hakkı, kişi kavramını da içinde barındıran kişinin kişi olmasından ötürü sahip olduğu, hak ve fiil ehliyeti ile hukuk düzeninin korunmaya değer bulunduğu maddi ve manevi kişisel değerler üzerindeki mutlak haktır.

Tüzel kişilerde hak ehliyetine ilişkin TMK m. 48 gereğince “Tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler”. Görüldüğü üzere, kişinin hak sahibi olabilme ve borç altına girebilme ehliyeti olarak tanımlanabilecek hak ehliyetine, tüzel kişiler de kuruldukları andan itibaren bünyesine uygun düştüğü oranda sahiptir. Bu durum, tüzel kişilerin kendisini kuran ya da kendisinden yararlanan kişilerden bağımsız birer hak süjesi olarak hukuk hayatına katılabilemesinin bir gereğidir.

Madde metninden anlaşıldığı üzere, kanun koyucu ana kuralı tüzel kişilerin tam hak ehliyetine sahip olması şeklinde koymuş, ancak bazı haklara fiziki ve sosyal yapısı nedeniyle sahip olamayacağını vurgulamıştır. Dolayısıyla gerçek kişinin ve tüzel kişinin hak ehliyeti arasında bir nitelik değil, içerik farkı olduğunu kabul etmiştir. Buna göre, gerçek kişilere açık olan kamu hukuku ve özel hukuk kaynaklı bütün haklara ve borçlara kural olarak sahip olabilecek durumdaki tüzel kişiler, kişilik hakkına da sahip olabilecek ve bu hakka tanınan korumadan yararlanabilecektir.

...

Bu kapsamda, tüzel kişinin ekonomik faaliyetini yürütürken kazandığı saygınlık, onun kişisel değerleri içinde yer alır. Ticari şeref ve haysiyetin çığnenmesi, onun ekonomik yaşam içindeki yerini ve durumunu sarsabilir. Tüzel kişinin kişilik haklarından olan onur ve saygınlığı onun korunan değerlerinin başında gelir. Bu nedenle tüzel kişi onur ve saygınlığından vazgeçemeyeceği gibi, bu değerlerini hukuka ve ahlaka aykırı olarak da sınırlandıramaz.

Ekonomik itibar da tüzel kişinin şeref ve haysiyetinin bir görüntüsüdür. Tüzel kişinin ekonomik faaliyetleri de toplum tarafından değerlendirilmektedir. Tüzel kişiliğe sahip bir şirketin ödeme gücüne ilişkin değerlendirmeler, o tüzel kişinin toplumsal şeref ve haysiyeti ile yakından ilgilidir. Kredi, toplum tarafından ödeme gücü ile ilgili olarak izafe edilen bir değer olması nedeniyle, bu değeri azaltan veya ortadan kaldıran kişiliği ihlale yönelik açıklamalar şeref ve haysiyete tecavüz niteliği taşır.

...

Yargıtay, bir gazetenin “*Babialinin Pravdası*” olarak nitelendirilmesini gazetenin kişilik hakkına haksız bir saldırı saymış ve manevi tazminata hükmedilmesini uygun görmüştür²³.

Şeref ve haysiyet, ahlakı da kapsayan geniş manevi değerlerdir. Bu nedenle bu değerlerin sadece ahlak ölçüsüyle sınırlanması doğru olmaz²⁴. Bir kişinin şeref ve haysiyetine karşı yapılan her saldırıyı, ahlaka aykırı saymamız mümkün değildir ancak bu durumun kişilik hakkına saldırı olduğunu kabul etmek yerinde olacaktır²⁵.

Hukukumuzda başta Anayasa olmak üzere pek çok düzenleme ve taraf

Tüzel kişilerin manevi tazminat talep edip edemeyeceği tartışmalı olmakla birlikte hukuk düzeninin tüzel kişileri hukuk sujesi olarak tanıdığına ve onlara ad, şeref ve itibar gibi kişisel varlıklar bahşedilmiş olduğuna göre, kişisel varlıklara yapılan saldırı nedeniyle elem ve ızdırıp duymayacaklarından söz edilerek tüzel kişilerin manevi tazminat adı ile bir paranın ödetilmesi davası açamayacaklarını kabul etmek yasa koyucunun amacına aykırı düşecektir. Gerek Medenî Kanun ve gerekse Borçlar Kanunu yalnız gerçek kişilerin değil, aynı zamanda tüzel kişilerin de kişisel haklarını korumaktadır. Günümüzde doktrin ve Yargıtay tarafından yaygın olarak benimsenen görüş, gerçek kişilere özgü olanlar dışında kalan kişilik haklarında tüzel kişilerin de manevi zarara uğrayabileceğini ve bu nedenle manevi tazminat talebinde bulunabileceğini kabul etmektedir (Dural/Öğüz, a.g.e., s. 233; SAYMEN Ferit H., “Kimler Manevi Tazminat Talep Edebilir?”, İÜHFİM (Manevi Tazminat), Y. 1940, S. 6, s. 126 – 142; KARAHASAN Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku, 1996, s. 967-968; GÜRİSOY Kemal Tahir, “Manevi Zarar ve Tazmini”, AÜHFD., C. 30, S. 1- 4, s. 12).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, 15.12.2004 gün ve 2004/4-709 E.- 2004/720 K.; 31.05.2000 gün ve 2000/4-900 E. - 2000/935 K. sayılı ilamlarında tüzel kişilerin de kişilik haklarına saldırıdan dolayı manevi tazminat davası açabileceklerini kabul etmiştir.

...

SONUÇ: Davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile Yerel Mahkeme direnme hükmünün yukarıda açıklanan değişik gerekçe ve nedenlerden dolayı BOZULMASINA, 22.01.2016 gününde oybirliği ile karar verildi”. Karar için Bkz. Yargıtay HGK, K. 2016/70 E. 2014/213, 22.01.2016 (Legal İçtihat Bankası, Son Erişim Tarihi: 21.12.2023).

²³ Yargıtay 4.HD, K. 89/4136, 02.05.1989. Karar için bkz. Sefa Reisoğlu, Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması (Beta Yayınları 2008) 20, 21.

²⁴ “Kişinin onuru şerefi ve saygınlığı onun toplum içindeki tüm manevi değerlerinden oluşur. Bunlar kişilerin ahlaki değerleridir. Kişinin onur ve şerefine ihlali onun bu tür manevi değerlerini zedeleyecek davranışlarda bulunmasıdır”. Bu görüş için bkz. Özsunay (n 3) 116.

²⁵ Zevkliler (n 3) 280.

olduğumuz milletlerarası anlaşmalarla şeref ve haysiyet kişisel değeri korunmaya çalışılmıştır²⁶. Anayasa m. 17/III’ de “*Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz*” denilerek bu durum temel haklar arasında düzenlenmiştir²⁷.

Şeref ve haysiyete saldırı, kişilik hakkına saldırı hallerinde somut olayda en çok karşılaştığımız durumdur. Günümüzde kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesiyle birlikte, bu ihlal oldukça artış göstermiştir ve göstermektedir²⁸. Gelişen teknikler nedeniyle ya da haberleşme ve kamuyu aydınlatma araçları ile toplumsal yaşamdaki çeşitlilik dolayısıyla, şeref ve haysiyeti ihlal niteliğini taşıyan yeni durumlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle söz konusu durumun şeref ve haysiyete saldırı olup olmadığı; her somut olayın özelliğine²⁹, kişinin toplum içindeki pozisyonuna ve çevrenin değer yargılarına bakılarak belirlenmesi gerekir. Ancak şeref ve haysiyete saldırının varlığına sadece kişinin değer yargılarına ve bu değer yargılarına verdiği öneme bakarak karar veremeyiz. Bu durumda mümkün olduğunca objektif ölçüler ve toplumsal yargılar temel alınarak karar verilmesi gerekir³⁰. Bu konuda bir “*değer cetveli*” kabul edilmiştir. Bir davranışın, kişilik hakkına saldırı oluşturup oluşturmadığını tespit etmek için “*normal vatandaş (sade vatandaş)*” açısından, objektif kriterler esas alınmalıdır.

²⁶ Dural ve Öğüz (n 3) 130, 131; Özel Yaşam ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi “*Özel Hayata Saygı Hakkı*” konusunda 22-23 Mayıs 1967 tarihlerinde toplanan Kuzey Memleketleri Hukukçuları Kongresi, özel hayat, konut dokunulmazlığı, iletişim özgürlüğü ve kişilerin dilediği gibi hareket edebilmeleri gibi konuları incelenmiş ve kararlar başlığı taşıyan bölümde özel hayatın gizliliği ve korunması temel insan hakkı kabul edilerek, bu hakkın alanına şeref ve haysiyete yönelik tecavüzlerde dahil edilmiştir.

²⁷ Helvacı, Koruyucu Davalar (n 8) 68; Helvacı, Gerçek Kişiler (n 1) 127.

²⁸ Dural ve Öğüz (n 3) 132; Helvacı ve Erlüle (n 3) 91.

²⁹ Dural ve Öğüz’e göre, “*Şeref ve haysiyet nisbi bir kavram olduğu için insanın içinde bulunduğu çevre ve zamana göre değişir. Bu bakımdan hakim şeref ve haysiyete bir saldırının söz konusu olup olmadığını o zaman ve o yerde geçerli ahlaki değerlere göre tespit eder. Ancak her insanın asgari ölçüde insanlık şerefi vardır, bu çekirdek şeref ve bunun çevresinde kişinin durumuna göre şerefe ilişkin değerlerden söz edilecektir*”. Bkz. Dural ve Öğüz (n 3) 130.

³⁰ Zevkliler (n 3) 284, 285.

Normal vatandaş, zarar görenin şeref ve haysiyetini meydana getiren niteliklerde eksilme olduğunu düşünüyorsa, burada artık saldırının varlığından söz etmek yerinde olacaktır³¹. Ancak yine de bu hususta somut olayın özelliklerinin de dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır.

B. ŞEREF VE HAYSİYETİN TÜRLERİ

Şeref ve haysiyet; mesleki şeref ve haysiyet, kişisel ve ailesel şeref ve haysiyet, siyasal şeref ve haysiyet, hukuksal şeref ve haysiyet ve ahlaksal şeref ve haysiyet olmak üzere günlük hayatımızda en çok karşılaştığımız türleri olmak üzere beş ana başlığa ayrılmaktadır.

1. Mesleki Şeref ve Haysiyet

Kişinin belli bir meslek, sanat ya da ticaretle uğraşması halinde mesleki ve ticari şeref ve haysiyeti söz konusu olur. Mesleki şeref ve haysiyet, bir kimsenin iş yaşamından kaynaklanan şeref ve haysiyetin bir türüdür. Belli bir mesleği sürdüren kişinin bu iş için yeterli veya yetenekli olmadığı ya da mesleğini sürdürmesi için kendisinde mevcut olması gereken zorunlu niteliklerden yoksun olduğunun ileri sürülmesi, o kişi için mesleki şeref ve haysiyete saldırı eylemini oluşturur. Örneğin bir tüccarın ticari şerefi ya da sanatçının edebi şerefi, genel anlamdaki şerefe saldırı gibi TMK m. 24 kapsamında korunur³². Bir bilirkişinin taraf tutmakla suçlanması, bir tacirin iflas etmiş olduğunun ileri sürülmesi gibi durumlar da mesleki şeref ve haysiyetin ihlaline örnektir.

Bazı meslek kuruluşları bir takım düzenlemelere giderek, kişilerin meslektaşlarını kötüleyecek, karalayacak ya da onları küçük düşürecek davranışlarda bulunmalarını yasaklamıştır. Örneğin; avukatlık meslek kuralları arasında da, avukatların meslektaşlarını küçük düşürücü nitelikte görüş ve

³¹ Helvacı, Koruyucu Davalar (n 8) 69; Helvacı ve Erlüle (n 3) 91.

³² BGE 95 II 181; BGE 97 II 97. Ayrıntı için bkz. Dural ve Öğüz (n 3) 131.

düşünce beyan etmeleri yasaklanmıştır³³.

Haksız rekabet, iktisadi kişiliğin korunması esasına dayanır³⁴. TTK m. 56³⁵ da haksız rekabet sebebiyle müşterileri, kredisi, mesleki itibarı, ticari faaliyetleri veya diğer ekonomik menfaatleri zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek olan kimsenin TTK m. 58’de belirtilen şartların da varlığı halinde manevi tazminat isteyebileceği belirtilmiştir.

İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında³⁶ “*Club Mediterranee*” adlı seyahat şirketinin ismini, baskı ve terörün uygulandığı bazı Akdeniz Ülkelerine tatil gezileri düzenlediği için, “*Club Medityrannis (Terör Kulübü)*” şeklinde karikatürize edilmesini, yazının tamamını göz önünde tutarak şirketin şeref ve

³³ Atalay (n 14) 883.

³⁴ Karayalçın (n 13) 252.

³⁵ “*Haksız rekabet sebebiyle müşterileri, kredisi, meslekî itibarı, ticari faaliyetleri veya diğer ekonomik menfaatleri zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek olan kimse;*

a) *Fiilin haksız olup olmadığının tespitini,*

b) *Haksız rekabetin men’ini,*

c) *Haksız rekabetin sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesini ve tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz ise, haksız rekabetin işlenmesinde etkili olan araçların ve malların imhasını,*

d) *Kusur varsa zarar ve ziyanın tazminini,*

e) *Türk Borçlar Kanununun 58 inci maddesinde öngörülen şartların varlığında manevi tazminat verilmesini, isteyebilir. Davacı lehine ve (d) bendi hükmünce tazminat olarak hâkim, haksız rekabet sonucunda davalının elde etmesi mümkün görülen menfaatin karşılığına da karar verebilir.*

Ekonomik çıkarları zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek müşteriler de birinci fıkradaki davaları açabilirler, ancak araçların ve malların imhasını isteyemezler. Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları, borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer meslekî ve ekonomik birlikler ile tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar da birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı davaları açabilirler.

Bir kimse aleyhine birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri gereğince verilmiş olan hüküm, haksız rekabete konu malları, doğrudan veya dolaylı bir şekilde ondan ticari amaçla elde etmiş olan kişiler hakkında da icra olunur”.

³⁶ BGE 95 II 481.

haysiyetini ihlal edici nitelikte bulmuştur. Gerçekten de bu ülkelere turizm yoluyla döviz sağladığı ithamı, söz konusu seyahat şirketinin ticari şeref ve haysiyetine saldırı niteliği taşımaktadır³⁷.

2. Kişisel-Ailesel Şeref ve Haysiyet

Kişinin kişi olmasından kaynaklanan ve bu nedenle sahip olduğu ismi, resmi, vücut bütünlüğü gibi bazı kişisel değerleri vardır. Hukuk düzeni, insanın varlığıyla bütünleşen bu kişisel değerleri korur. Bir kimseyi ikiyüzlülükle, yalancılıkla, alkolik olmakla itham etmek veya evlilik dışı ilişkilerde bulunduğunu ileri sürmek kişisel şeref ve haysiyete saldırı teşkil eden yaygın örneklerdendir.

Şeref ve haysiyete yapılan her saldırı, kişinin bizzat kendisine yönelik olmayabilir. Başka bir deyişle kişinin şeref ve haysiyetine saldırı teşkil edebilecek nitelikteki davranışlar, doğrudan doğruya kişinin kendisine değil, bağlı bulunduğu aileye yönelik olabilir. Aile kapsamına giren kişilerin şeref ve haysiyet de, ailesel şeref ve haysiyeti oluşturmaktadır³⁸. Bu kapsamda bir ailenin tümüne yöneltilen gerçek dışı ithamlar ise ailesel şeref ve haysiyete saldırı teşkil eder.

Nişanın şeref ve haysiyete saldırı sayılabilecek bir hal sebebiyle bozulması halinde, TMK m. 121³⁹ gereğince ve yine boşanma sebebinin kişinin şeref ve haysiyetine saldırı teşkil etmesi halinde, TMK madde 174⁴⁰ gereğince manevi tazminat isteme hakkı doğar. Bu durumda manevi tazminat isteme hakkının

³⁷ Kılıçoğlu (n 5) 67.

³⁸ Atalay (n 14) 882, 883.

³⁹ “Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir”.

⁴⁰ “Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.

Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir”.

doğması ise, bu durumun ailesel şeref ve haysiyete saldırı teşkil ettiğine bir örnektir.

3. Siyasal Şeref ve Haysiyet

Siyasal yaşamın kendine özgü kuralları ve dinamiği vardır. Bir siyasinin davranış ve fikirlerinin eleştirisi yapılırken; düşmanlık, kin ve öfkeyle o kişinin siyasi yaşamıyla ilgili olarak şeref ve haysiyetine saldırıda bulunulması, siyasilerin kamuya mal olmuş bir kişi olmasından dolayı da oldukça olasıdır. Fakat bir kimseyi toplum tarafından hoş karşılanmayan, reddedilen, yasa dışı olan bazı siyasi görüşlere sahip olmakla itham etmek küçük düşürücüdür ve bu durum şeref ve haysiyete saldırı teşkil eder. Yine kişinin toplum tarafından başkasını küçültücü olarak değerlendirilen siyasi görüşü benimsiyor olması, benimsediği görüş nedeniyle kendisine bu tür ithamların yapılmasını hukuka uygun hale getirmez. Ancak kişi görüşünü alenen savunuyorsa, bu takdirde burada artık şeref ve haysiyete saldırı söz konusu olmaz⁴¹.

Anayasa'nın 83. maddesinin 1. fıkrası uyarınca *“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar”*. Ancak Yargıtay, Anayasa'nın 83. maddesinde öngörülen sorumsuzluğun sınırsız olmadığı görüşündedir. Yargıtay'a göre meclis çalışmaları sırasında da ulusal bir görevin yerine getirilmesiyle ve kamu yararıyla bağdaşmayan yersiz ve gereksiz, özellikle kişisel kin ve düşmanlığın etkisiyle yapılmış ağır hakaretler nedeniyle şeref ve haysiyeti zarar gören kişi, manevi tazminat isteminde bulunabilecektir⁴².

⁴¹ Kılıçoğlu (n 5) 71.

⁴² Yargıtay 4 HD, K. 2001/8768, 01.10.2001 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 21.12.2023).

Yargıtay'ın 2006 tarihli bir Kararı, “*Muhalefet partisi genel başkanının parti grup toplantısında yaptığı bir yasa tasarısına ilişkin görüş ve eleştirileri kapsayan konuşmasının aynen yayınlanması, basının Anayasa’da düzenlenen haber verme hakkının sınırları içerisindeydir. Aksinin kabulü sözlerinin sansür edilmesi sonucunu doğurur. Muhalefet liderinin sözleri açıkça hakaret içermediği takdirde basın bu sözleri aynen yayımlaması, basın haber verme hakkının kapsamındadır, hukuka aykırı değildir*” şeklindedir⁴³.

AİHM ise şeref ve haysiyete saldırıyı tespit ederken, sade vatandaş-politikacı (kamuya mal olmuş kişi) ayrımı yapmaktadır. Siyasi bir görev üstlenen kişi kamuya mal olmuş bir kişi olduğundan; bütün karar, söz ve davranışlarının basın ve kamuoyunun devamlı eleştirisine tabi olduğunun bilincindedir. Bu kişiler sürekli olarak toplumun gözü önünde olan kişiler olduğundan, siyasal konuların açık bir biçimde tartışılmasındaki kamu yararını da göz önünde bulundurarak, eleştirilere ve değer yargılarına karşı daha hoşgörülü olmak mecburiyetindedirler. AİHM, bir gazetecinin eski Nazileri koruduğu iddiasıyla Avusturya Şansölyesini eleştiren yazısında kullandığı “*oportünizm*”, “*ahlakdışı*”, “*haysiyetsiz*” gibi ifadeler nedeniyle tazminat ödemesini AİHS’nin 10. maddesi⁴⁴ uyarınca, ifade özgürlüğüne aykırı bulmuştur⁴⁵.

⁴³ Yargıtay 4 HD, K. 2006/7165, 13.06.2006 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 21.12.2023).

⁴⁴ “*Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.*

Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağliğin veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir”.

⁴⁵ “*AİHM Lingens c. Avusturya Davası; Seçim kampanyaları sırasında gazetecilerin parti başkanlarına yönelttikleri eleştiriler serttir, ancak politikayı seçerek, demokratik bir*

4. Hukuksal Şeref ve Haysiyet

Kişinin hukuksal yükümlülüklerini yerine getirmesinden ve hukuk kuralları karşısındaki davranışlarından doğan toplumsal değerlerin tamamı, hukuksal şeref ve haysiyeti ifade etmektedir. Bir kimseyi katil olmakla, dolandırıcılıkla, vergi kaçırmakla, hırsızlıkla başka bir deyişle suç işlemekle itham etmek, doğrudan o kişinin hukuksal şeref ve haysiyetine saldırı teşkil eder.

5. Ahlaksal Şeref ve Haysiyet

Hukuken herhangi bir yaptırıma bağlanmamış fakat toplum tarafından kabul edilen bazı ahlak kurallarına aykırı davranışlarla kişiyi itham etmek veya zan altında bırakmak da, ahlaksal şeref ve haysiyete saldırı teşkil eder⁴⁶. Evli bir erkeğin bir kadınla veya evli bir kadının bir erkekle evlilik dışı ilişki yaşaması durumu buna örnek olarak gösterilebilir⁴⁷. Ancak ahlaksal şeref ve haysiyete yapılan ihlali tespit etmek, her zaman çok da kolay olmamaktadır. Çünkü bu kavrama verilen anlam; kişinin yaşadığı yere, yaşına, cinsiyetine, mesleği gereği bulunduğu statüye ve bazı durumlara göre somut olay çerçevesinde değişiklik göstermektedir. Kanımızca bu nedenle ahlaksal şeref ve haysiyete saldırının varlığı tespit edilirken, çok yönlü bir araştırmanın yapılması gerekmektedir.

II. ŞEREF VE HAYSİYETE SALDIRIDA HUKUKA AYKIRILIK

A. ŞEREF VE HAYSİYETE SALDIRI

toplumda sert eleştirilere ve denetime tabi olacaklarını kabul etmişlerdir. Bu nedenle gazetecilerin eleştirileri nedeniyle tazminata mahkum edilmesi AİHS'nin 10. maddesinin ihlali niteliğindedir, AİHM Ukranian Media Group c. Ukrain Davası". Bkz. Safa Reisoğlu, Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması (Beta Yayınları 2008) 37.

⁴⁶ *"Ahlaksal şeref ve haysiyet kişinin yaşına, cinsiyetine medeni haline içinde bulunduğu sosyal duruma göre değişmektedir. Bir kadının bakire olmadığını iddia etmek bir kesim için şeref ve haysiyeti ihlal ederken, bir başka sosyal kesim için kadının bakire olduğunu ileri sürmek şeref ve haysiyete tecavüz olur. Aynı şey homoseksüellik iddiası içinde geçerlidir". Ayrıntı için bkz. Özel (n 11) 38.*

⁴⁷ Kılıçoğlu (n 5) 64-67.

1. Genel Olarak

Şeref ve haysiyete saldırı, somut olay doğrultusunda farklı şekillerde meydana gelebilir. Söz konusu saldırı, yazı ya da sözle yapılabileceği gibi, şeref ve haysiyete ilişkin saldırı bazı davranışlarla da ortaya konulabilir. Şeref ve haysiyete ilişkin yazılı ve sözlü saldırılar; bir kişi hakkında gerçek olmayan ithamlarda bulunan, kişiyi karalayan açıklamalar yapmak, bilgi ve görüşleri açık olarak değil kasten değişik yorumlara yol açabilecek biçimde çarpıtarak kelime oyunları ile açıklamak, bir kişi hakkında gerçek olmayan suçlamalarda, iftiralarda bulunmak ve dedikodu yapmak, bir kişiye açık şekilde küfredip hakarete⁴⁸ bulunmak gibi çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir⁴⁹.

Şeref ve haysiyete ilişkin saldırılarda önemli olan husus, saldırıya konu olan kelimelerin içerdiği anlamın iyi bir şekilde tespit edilmesidir. Bu saptama yapılırken orta seviyeli makul bir insanın, özel bir bilgi ve araştırma gereksiz kelimele vereceği ve onlardan çıkaracağı anlam esas alınır⁵⁰. Ancak tekrar önemle belirtilmelidir ki, şeref ve haysiyet nispi bir kavramdır. Bu nedenle kişinin içinde bulunduğu çevreye, koşullara ve zamana göre değişiklik göstermektedir⁵¹.

Şeref ve haysiyete saldırı için mutlaka kişinin isminin açık bir şekilde zikredilmesi gerekmemektedir. Kişinin kim olduğunun anlaşılabilmesi şeklinde işaret edilmesi yeterlidir⁵². HGK, bir gazetede Yargıtay Ceza Daireleri'nden

⁴⁸ Kişinin şeref ve haysiyetini ihlal eden eylemler, hakaret ve iftira suçlarını oluşturabilir.

⁴⁹ Ergun Özsunay, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, 1979) 117; Zevkliler (n 3) 280, 281.

⁵⁰ Özel (n 11) 36.

⁵¹ "İngiltere'de 17. Yüzyılda bir kişinin Katolik olduğunu iddia etmek ya da ABD'de 1950'lere kadar bir kişiye komünist suçlamasında bulunmak şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte davranışlardı. Batıda eskiden şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte görülmeyen ırkçı ya da Yahudi karşıtı ithamlar bugün artık bu nitelikte kabul edilmektedir". Bkz. Özel (n 11) 36.

⁵² Kemal Oğuzman/Özer Seliçi ve Saibe Oktay, Kişiler Hukuku (21. Bası, Filiz Kitabevi

birinin verdiği karara ilişkin olarak kararın yayın tarihi ve kararı veren dairenin belirtilerek “*Demokrasi bir darbe daha yedi, siyasi davaya hukuki kılıf giydirildi, dosya daireye gelmeden karar verildi*” şeklindeki ifadelerle yapılan eleştiri üzerine dairenin başkanı tarafından kişilik hakkına saldırı nedenine dayanılarak manevi tazminat davası aılmış ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu isim zikredilmemiş olmasına rağmen yayında kullanılan ifadelerin kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ilgili daire başkan ve üyelerine yönelik olduğundan manevi tazminat isteminin yerinde olduğuna karar vermiřtir⁵³.

şeref ve haysiyete saldırı karikatür yoluyla da gerçekleştirilebilir. Ancak, karikatürün bir kimsenin şeref ve haysiyetine saldırı teşkil ettiğinin ve kişinin küçük düşürüldüğünün ileri sürülebilmesi için, hoşgörü sınırının açıkça aşılmış olması gerekir. Bu nedenle bu sınırın da somut olay içinde kendi dinamikleri doğrultusunda değerlendirilmesi şarttır.

2. Basın Yoluyla şeref ve Haysiyete Saldırı

a. Genel Olarak

Kişinin duyarlı, mutlu ve sorumluluğunu bilen bir vatandaş olarak yaşayabilmesi, hak ve yetkilerini yerinde ve zamanında kullanabilmesi için, olanaklar elverdiği ölçüde olup bitenler hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Bu nedenle kişinin edindiği bilgiler tam olmalı ve gerçeği yansıtmalıdır. Kişi ancak bu şekilde daha bilinçli, daha sağlıklı ve geleceğe yönelik doğru kararlar verebilecektir. Bu bağlamda kişi sağlıklı kararlar vermek adına her zaman güvenilir kaynaklardan gelen haberlere gereksinim duyacaktır. Basının işlevi de kişiye bu olanakları sağlamaktır. Başka bir deyişle basının işlevi toplumun dedikodu ihtiyacının giderilmesi değil, toplumun sağlıklı bir şekilde gerçekler hakkında

2022) 195 vd.

⁵³ Yargıtay HGK, K. 206/664, 18.10.2006 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 11.01.2024).

bilgilendirilmesini ve aydınlatılmasını sağlamaktır⁵⁴.

Kişilik hakkı kapsamındaki kişisel değerler, genel olarak ya sözleşmeye aykırı bir davranışla ya da haksız fiil nedeniyle ihlal edilir. Basın açıklamasıyla gerçekleştirilen kişilik hakkının ihlali de bu iki hale dayanabilir. Basın yoluyla şeref ve haysiyete yönelen saldırılar, diğer saldırılara nazaran daha özel bir öneme sahiptir. Çünkü basın açıklamaları her şeyden önce geniş bir okuyucu kitlesine hitap eder ve okuyucular basını güvenilir bir kaynak olarak görürler. Bu nedenle de okuyucular yapılan bu açıklamalara inanırlar. Bunun yanı sıra basın açıklamalarının okuyucu tarafından tekrar okunabilme ve yeniden kullanılabilme niteliği de bulunmaktadır⁵⁵.

Şeref ve haysiyete ilişkin değer yargısı, basın açıklamalarında açıklamanın yapıldığı ortalama okuyucu kitlesine göre tayin edilir. Herkes şeref ve haysiyet varlığına eşit olarak sahiptir. Fakat somut olay kapsamında şeref ve haysiyetin kapsamı ve dolayısıyla bunlara yönelen saldırılar kişiden kişiye göre farklılıklar gösterir. Bu nedenle şeref ve haysiyet daha önce de değinildiği üzere niteliği gereği kişiden kişiye göre değişebilen, nispi karakterli bir kişisel değerdir⁵⁶.

Şeref ve haysiyetin basın yoluyla ihlali olay açıklamaları yolu ile ve değer yargıları (değerlendirmeler/eleştiriler) yolu ile gerçekleşebilir. Olay açıklaması yoluyla şeref ve haysiyetin ihlalinde, bir olayın basın yoluyla ilk defa açıklanması veya açıklanan bir olayın tekrarlanması söz konusudur. Açıklanan olay; gerçek veya gerçek dışı, bilinen veya hiç bilinmeyen bir olay olabilir. Gerçeği yansıtmayan başka bir deyişle gerçek dışı olay açıklamaları, her halükarda hukuka aykırıdır⁵⁷. Fakat belirtmelidir ki, gerçek olan her olay açıklaması da

⁵⁴ Bilal Kartal, 'Basın-Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Sorumluluk' (1997) 13 (1-2) Yargıtay Dergisi 105, 107; Dural ve Ögüz (n 3) 133.

⁵⁵ Dural ve Ögüz (n 3) 133; Kılıçoğlu (n 5) 37.

⁵⁶ Aydos (n 10) 7; Kılıçoğlu (n 5) 63.

⁵⁷ Dural ve Ögüz (n 3) 134; "...Basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. O an için o olay veya konu ile ilgili olan, görünen bilinen her şeyi araştırmak,

hukuka uygun sayılmaz.

Basın, şeref ve haysiyete saldırı teşkil eden olayı “*kamu yararı*” bulunmadıkça açıklama hakkına sahip değildir. Bazı gerçek olaylar zamanla unutulabilir ve kişi yeniden toplumdaki itibarını kazanabilir. Bu nedenle bilinen gerçek olayların, güncel bir haber olmaktan çıktıktan sonra açıklanmalarında kamu yararı yoktur ve bu takdirde hukuka uygunluk sebebinden yararlanamazlar⁵⁸.

Şeref ve haysiyetin basın yoluyla ihlaline ilişkin ikinci yol olan değerlendirmeler şeklindeki basın açıklamalarıyla şeref ve haysiyetin ihlalinde ise, ya sadece soyut sübjektif bir değer yargısının ya da bir olay ile birlikte karışık bir değer yargısının açıklanması söz konusudur. Burada ister bir olayla birlikte olsun ister olmasın, belli bir konuda bir kişi hakkında olumsuz yönde yapılan değerlendirmeler mevcuttur. Örneğin; zina mahsulü çocuk, aptal, kafasız gibi soyut ifadeler bu değerlendirmeler arasında sayılabilir⁵⁹.

“19.03.2013 tarihinde H.. Gazetesi’nde şarkıcı B...’nin A... ile yaşadığı beş yıllık ilişkisinin, Azerbaycanlı bir iş adamı ile yaşadığı beraberlik yüzünden sona erdiği, şarkıcının albümü için iş adamından 100 bin dolar aldığı ve iş adamının B..’ye Sarıyer de bir ev hediye ettiği iddia edilmişti. B...’nin avukatı bir basın açıklaması yaparak “B...’nin Azeri Aşkı” başlığı altında yazılanların tamamıyla gerçeğe aykırı olduğunu, müvekkilinin şeref ve haysiyetini ihlal edici nitelikte olması sebebiyle haberle ilgili işbu tekzip yazısının yayınlanması gereğini duyduklarını ifade etmiştir.” Burada da olay açıklamasıyla birlikte bir

incelemek ve olayları olduğu biçimi ile yayınlamalıdır. Bu işlevi ile gerek yazılı ve gerekse görsel basın, somut gerçeği değil; o anda belirlenen ve var olan ve orta düzeydeki kişilerce de yayının yapıldığı biçimi ile kabul edilen olguları yayınlamalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan, gerçek olmadığı anlaşılan olayların ve olguların yayınından basın sorumlu tutulmamalıdır...” YYGK, E. 2005/4 – 568 K. 2005/548, 12.10.2005. Karar için bkz. Doğan Bülent Belli, Basın Yolu ile Kişilik Hakkına Saldırılardan Doğan Hukukî Sorumluluk (Yetkin Yayıncılık, 2008) 164-167.

⁵⁸ Aydos (n 10) 7-11; Kılıçoğlu (n 5) 75.

⁵⁹ Kılıçoğlu (n 5) 75.

değerlendirme yapıldığı görülmektedir⁶⁰.

Bir eleştiri ne kadar sert olursa olsun objektif olduğu takdirde, hukuka aykırı sayılmaz ve bu nedenle kişilik hakkına saldırı teşkil etmez. Ancak objektif sınırlar aşılar, yapılan eleştiri haksız bir kötüleme ya da kötü niyetle küçümseme, karalama niteliğine bürünürse hukuka aykırı sayılır⁶¹. Gereksiz yere onur kırıcı olmama ve yapıldığı anda bilinen olaylara dayanma ya da okuyanların değerlendirmeyi objektif gözle sağlıklı bir biçimde yapabilmeleri için eleştiriye temel olan olayların aralarında bağlantı kurulabilmesi adına birlikte verilmesi, eleştirinin hukuka aykırı olmasına engel olur⁶².

AİHM'nin bu yaklaşımının Yargıtay tarafından da benimsendiği görülmektedir. *“Davacı 2002'den sonra Başbakanlık Müsteşarlığı görevine getirilmiştir. Bu görevden önce sonradan makaleye dönüştürülen konuşmasında İslami kuralların devlet yapısında egemen olması gerektiğini ifade etmesi konumu gereği eleştirilere neden olmuştur. Gazetede yapılan yayında, davacı dinsel temelli bir devlet yönetimi anlayışını telkin etmesi nedeniyle, softa, bağnaz, yobaz ve mürteci sözcüklerini kapsayan bir ifadeyle eleştirilmiş. HGK davacının beyanları nedeniyle eleştirildiğini, eleştirilerin ağır olmasının kaçınılmaz olduğunu ve dava konusu yayının yapılmasına kusuru ile sebep olduğunu bu nedenle yayının eleştiri niteliğinde olup, hukuka aykırı olmadığına karar vermiştir⁶³”.*

Kanımızca da objektiflik unsuru, hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Burada hukuka aykırılığa sebep olan durum, objektiflik sınırlarının aşılması ve kötü niyetli bir tutum izlenmesidir. Bu bağlamda somut olayda temel olarak bakılacak

⁶⁰ <<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ayrilik-hakkinda-sok-iddia-22850470>> Son Erişim Tarihi: 13.01.2024.

⁶¹ Özsunay (n 3) 125.

⁶² Dural ve Öğüz (n 3) 131.

⁶³ Yargıtay HGK, K. 2006/570, 27.09.2006. Karar için bkz. İstanbul Barosu Dergisi 2007/1, 172.

kriter olaya yaklaşım tarzı değil, gerçeklik ve objektiflik olmalıdır.

Basın açıklamasıyla şeref ve haysiyetin ihlalinin ağırlığında, haberin okuyucuya sunulmuş şekli etkili olabilir. Büyük puntolarla ilk sayfada veya renkli olarak verilen bir haber, okuyucunun dikkatini daha çok çeker ya da haber daha fazla okuyucu tarafından izlenir. Bu nedenle bu şekilde verilen bir açıklama, şeref ve haysiyete daha ağır bir saldırı teşkil eder⁶⁴.

Şeref ve haysiyetin yanı sıra kişinin resmi de, öğretici tarafından kişilik hakkı kapsamında bir kişisel değer olarak kabul edilmektedir. Kişinin resmi kişiliğinin bir parçası olduğundan dolayı, hukuken koruma altındadır. Bu kapsamda kişinin resmi üzerindeki hakkın ihlali ise, çoğu zaman şeref ve haysiyet ya da özel hayat alanı gibi diğer kişisel değerlerin de ihlalinin içinde barındırır⁶⁵. Helvacı'ya göre, bir kimsenin resminin kişinin kişilik hakkına tecavüz oluşturacak şekilde yayımlanması genellikle aynı zamanda özel hayatın ya da şeref ve haysiyetin ihlali niteliğindedir⁶⁶. İmre'de bir kimsenin resminin bir gazetede, dergide veya başka bir yerde yayımlanmasının ya da teşhirinin kişilik hakkını ihlal ettiği hallerin birçoğunda, aynı zamanda kişinin özel hayatının da ihlal edildiğini ifade etmektedir. Yazara göre bazı hallerde ise böyle bir ihlal, aynı zamanda şeref ve haysiyetin ihlali niteliğini de taşımaktadır⁶⁷. Kanımızca da bir kimsenin resminin ya da fotoğrafının hukuka aykırı bir şekilde yayımlanması, hayat alanı ve/veya şeref ve haysiyet kişisel değerlerini de ihlal eder. Çünkü bu değerler birbirini tamamlayıcı nitelik taşımaktadır.

Resmin, şeref ve haysiyete saldırı aracı olarak kullanılması her şeyden önce

⁶⁴ Kılıçoğlu (n 5) 80.

⁶⁵ Egemen Işık, 'Bir Kişilik Değeri Olarak Kişinin Resmi', (2020) 78 (4) İstanbul Hukuk Mecmuası 1723, 1732-1734; Helvacı, Koruyucu Davalar (n 8) 72; Özsunay (n 3) 149.

⁶⁶ Helvacı, Koruyucu Davalar (n 8) 74; Işık (n 65) 1733.

⁶⁷ Zahit İmre, 'Şahsiyet Haklarından Şahsın Özel Hayatının ve Gizliliklerin Korunmasına İlişkin Meseleler', (1974) 39 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 147, 163-165.

kişinin bedensel yapısına ilişkin bazı eksiklikleri göstermek şeklinde olabilir. Bir kimsenin rızası olmadan yüzündeki yaraların, bir hastalığın tipik örneği olarak yayımı buna örnek olarak gösterilebilir.

Yargıtay'ın 1977 yılında verdiği bir karara konu olayda, *“Zina yaptığı iddiasıyla kocası tarafından bıçaklanarak öldürülen H.Ş. adındaki kadının yerine ve altında H.Ş. yazılmak suretiyle davacı C.Ç.’nin fotoğrafının davalı gazetenin 06.06.1972 günlü baskısında yayınlanması, aynı gazetenin 06.07.1972 günlü baskısında da polisiye bulmaca adı altında davacının aynı resminin yeniden yayınlanmasından ibarettir. Yasalara aykırı bir ilişkinin tahriki sonucu bu yasak ilişkinin kişileri hakkında işlenen bir cinayet okuyucu için gerçekte bir haber ve bunun kamuya yansıtılması da şüphesiz gazetecilik görevidir. Ancak gerçek aksettirilirken gözetilecek dikkat olaya karışanlar dışındaki kişilerin kişiliklerine bağlı haklarına dokunulmamalıdır. Davacının resminin açıklanan şekilde basılması okuyucu ve kendisini tanıyanlar üzerinde tepki yapar. Okurların her zaman failin isminden çok resmiyle ilgilendikleri de inkar edilemeyecek bir gerçektir denilerek manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar verilmiştir⁶⁸”*.

Resmin reklam aracı olarak kullanılması halinde de ihlal söz konusu olur. Bir kitapta ideal eş seçimine ilişkin olarak bir kadının resminin yer alması ve *“Hangisini seçmek istersiniz?”* başlığı altında yayımı, bu durumun bir örneğidir. Zürih İstinaf Mahkemesi, bir ünlünün resminin sigara paketinde reklam aracı olarak kullanılmasını şeref ve haysiyete saldırı olarak görmüştür. Buna göre, böyle bir resmin sigara ve kibrit kutularında kullanılması, ilgilinin bunu para karşılığında yaptığı düşüncesini uyandıracığından küçük düşürücü nitelik taşımaktadır⁶⁹.

⁶⁸ Erol Çetin, Son Değişikliklerle Basın Hukuku (Hukuk-Ceza-Açıklamalı- İçtihatlı) (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2007), 138; Yargıtay 4 HD, E. 1977/8262 K. 1977/1113, 02.02.1977 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 10.02.2024).

⁶⁹ Kılıçoğlu (n 5) 76-79; *“Davacılar, T... Dergisinde, Pipi Yamyamları başlıklı,*

b. Basının Görevi ve Basın Özgürlüğünün Sınırları

Kişilik hakkının korunması ile basın özgürlüğü arasındaki dengenin sağlanmasında dikkat edilmesi gereken en temel nokta, yayının kişilik hakkına saldırı niteliğinde olup olmadığı ve eğer yayın kişilik hakkına saldırı niteliği taşıyorsa, bu durumun hukuka aykırı bir saldırı sayılıp sayılmayacağıdır⁷⁰. Çünkü hukuka aykırı olmayan bir müdahale, şeref ve haysiyete saldırı sayılmaz⁷¹. Verilen bir haber veya yapılan bir eleştirinin uygun amaca uygun araçla hizmet ediyor olması, yani hukuka aykırı olmaması için; gerçek ya da objektif olaylara dayanma, kamu ya da üçüncü kişinin üstün yararı, toplumsal ilgi ve güncellik unsurlarının bulunması gerekir⁷².

HGK, 2002 tarihli bir kararında, “*Haberin içerdiği konuların doğru olmasına karşın gerek haberin başlığının, gerek anlatımında kullanılan sözlerin, haberin gerektirdiği biçim ve ölçüye uygun olmaması durumunda söz konusu yayının kişilik hakkına saldırı niteliğinde bulunduğu kabul edilmelidir*” sonucuna

Zonguldak’ın Alaplı İlçesinde sünnet artıklarının çocuğu olmayan kadınlara ve altına işeyen çocuklara yedirildiğini anlatan bir yazı yayımlandığını, bu yazı ile birlikte okuyuculara arz edilen resimde kendilerinin de bulunduğunu bu resmin bir hayır derneği yöneticileri olarak kendileri tarafından düzenlenmiş sünnet düğünü sırasında çekildiğini, içeriği bakımından Türk örf ve adetleri ile bağdaşmayan bir yazı ile bağlantılı olarak resimlerinin kullanılmış olması ile kişilik haklarına saldırıda bulunduğunu bildirmişlerdir. Yargıtay Hukuk Dairesi, yayın yolu ile yapılan eylemlerde yayını yapanın özel maksadından ziyade o yazıya okuyucunun vereceği anlam önem kazanır. Somut olayda yazının konusu sünnet artıklarının yenmesi olup, başlık da Pipi yamyamları olarak seçilmiştir. Okuyucu tarafından sünnette bulunan kişilerle yazılan olay arasında bağlantı kurularak, olgular ve bunları yapanlar hakkında olumsuz düşünceler doğmasına sebep olur, kişilik hakkına saldırının varlığının kabulü gerekir” Bkz. Yargıtay 4. HD, K. 94/577, 25.01.1996. Karar için bkz. Çetin (n 68) 134.

⁷⁰ Reisoğlu (n 23) 18.

⁷¹ “*Kişide çevresinin kendisinden beklediği niteliklerden bir ya da bazılarının eksik olduğu fikrini uyandıran, söz, yazı, resim vb. yapılan her türlü beyan şeref ve haysiyete tecavüz sayılır*” bkz. Dural ve Ögüz (n 3) 131, 132.

⁷² Dural ve Ögüz (n 3) 133; Yargıtay HGK, K. 87/790, 09.10.1985 (Legal İçtihat Bankası, Son Erişim Tarihi: 17.02.2024).

varmıştır⁷³.

Yargıtay'ın 1983 tarihli bir kararında ise “Basının başlıca görevlerinden biri ve belki de en önemlisi zamanında, gereken ayrıntılar ile ve doğru olarak oluşturulmasında kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka, topluma ulaştırmak, böylece toplumun düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlamak ve nihayet kamu gücünü elinde tutanların üzerinde de toplumun denetimine aracı olmaktır” şeklinde bu durumu ifade etmiştir⁷⁴.

Basın özgürlüğünün tanınmasının nedeni, kamu yararındır. Basın; elindeki yetkisini kötüye kullanmadığı, kendi ahlak kurallarına uygun davrandığı, kişi ve kişilerin kişilik hakkına saygı gösterdiği ölçü⁷⁵ ve kapsamda basın özgürlüğünün kendisine sağladığı haklardan yararlanabilir⁷⁶. Fakat yine de basın özgürlüğünün de belirli yönlerden sınırlandırıldığı unutulmamalıdır⁷⁷. Gerek yazılı yayın

⁷³ Yargıtay HGK, K. 2002/460, 29.05.2002 (Legal İçtihat Bankası, Son Erişim Tarihi: 17.02.2024).

⁷⁴ Yargıtay 4 HD, E. 1983/5122 K. 1983/5790, 01.06.1983 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 19.02.2024).

⁷⁵ “İsviçre’de Anayasa Mahkemesi sıfatı ile Federal Mahkeme, “basın özgürlüğü” ile bireyin kişisel değerlerinin ve özellikle “onurunun korunması” arasında denge kurmak için basın yoluyla yapıla saldırılara hedef olan kişileri üç gruba ayırmıştır:

1. Politikacılar ve en geniş anlamıyla kamu hizmeti görevlileri,

2. Sade yurttaşlar,

3. Yaşadığımız zaman diliminin önemli kişileri. Buna göre Federal Mahkeme her grup için ayrı ölçü oluşturmuştur”. Bkz. Özsunay (n 3) 121.

⁷⁶ Kartal (n 54) 108.

⁷⁷ Anayasa m. 28/IV “Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırınlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımını önleyen yetkili merci, bu kararı en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz sayılır.” ve Anayasa m. 26/II “Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi,

gerekse görsel yayın; hem haber vermede, hem de o olay hakkında eleştiri yapma kapsamında kamu yararı amacı ile kendisine tanınan özgürlüğe sahiptir. Başka bir deyişle gerek haberin verilmesi, gerekse eleştiri ve yorum yapılması, basın için bir hak olduğu kadar bir yükümlülüktür⁷⁸. Bu kapsamda korunmak istenen amaçla, şeref ve haysiyetin ihlali arasında orantılılık söz konusu olmalıdır. Daha açık bir ifade ile burada amacın aşılması şeref ve haysiyete müdahalede bulunulmamış olması gerekmektedir. Örneğin; bir tecavüz vakasında önemli olan olaydır, bu olaya dahil olan kişiler değildir. Bu nedenle tecavüz olayı yayınlanırken, ad bildirilmemeli ve resim yayınlanmamalıdır. Aksi bir durum, orantılılık unsurunun aşıldığına işaret edecektir. Yine Basın Kanunu'nun 20. maddesi⁷⁹, intihar olaylarının haber niteliğini aşır, okuyucunun etkileneceği şekilde yazılmasını yasaklamaktadır⁸⁰.

Bir yazının, kişilik hakkına saldırı niteliğinde olup olmadığı “*Dürüstlük Kuralı*”na göre saptanmalıdır. Bunun için de yayınlanan yazının orta düzeydeki bir okuyucu üzerinde ne gibi bir etki yapabileceğinin, nasıl tepki vereceğinin göz önünde tutulması gerekir⁸¹.

suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. .

⁷⁸ Kartal (n 54) 109.

⁷⁹ “*Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ve internet haber sitelerinde on milyar liradan az olamaz*”.

⁸⁰ Ayrıntı için bkz. Dural ve Ögüz (n 3) 137.

⁸¹ Dural ve Ögüz (n 3) 136; “*Bir yazının kişinin şeref ve haysiyetine tecavüz edip etmediğinin takdir ve tespiti için bu yazının kamuoyu üzerinde yapacağı etki ve özellikle orta seviyede bir okuyucu üzerinde ne gibi bir etki yapabileceğinin göz önünde tutulması ve objektif esaslardan hareket edilmesi gerekir*” bkz. Yargıtay 4. HD, E. 1966/7204 K. 1967/732, 10.10.1967 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 24.02.2024). Ayrıca bkz. Özsunay (n 3) 123.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İspanyol Senatör Miguel Castells olayında sözleşmenin 10. maddesini yeniden yorumlamıştır. “*Senatör haftalık bir dergide “muafiyet rezaleti” başlıklı bir makale yayınlamıştır. Bu yazıda hükümete ağır suçlamalarda bulunmuştur. Divan bu olayda, şikayetçi fikirlerini senato kürsüsünden değil de kendi seçtiği dergide açıklamıştır. Ancak bu yöntemi seçmiş olması kendisinin hükümeti eleştiri hakkını kaybettiği şeklinde anlaşılmamalıdır. Hukukun üstünlüğünün hakim olduğu bir devlette basının çok önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır. Her ne kadar basının, karışıklıkların önlenmesi ve başkalarının şeref ve haysiyetlerinin korunması gibi bazı sınırları varsa da ana görevi, siyasi sorunlar ve kamuoyunu ilgilendiren diğer konularda haber ve fikirleri yaymaktır. Basın özgürlüğü, topluma, siyasi liderlerin düşünce ve tutumlarını keşfetme imkanı sağlayan en önemli araçlardan birisidir. Basın özellikle politikacılara kamuoyunu ilgilendiren konularda yorum yaparak bunları yansıtma fırsatı verir. Basın böylece herkesin serbest tartışmaya katılmasını sağlar ki bu demokratik toplum ilkesinin çekirdeğidir. Hükümet hakkındaki eleştirilerin caiz olan sınırları, özel kişilere hatta politikacıya yapılan eleştiriye oranla daha geniştir. Bir demokratik sistemde hükümetin eylem, işlem ve hatalarının basın ve kamuoyunda ayrıntılı incelenmesi tabidir. Ayrıca hükümet medyada ki haksız saldırı ve eleştirileri başka yollarla önlemek varken işgal ettiği hakim pozisyon dolayısıyla ceza davasıyla önlemeye çalışmıştır. Sözleşme ulaştığı bilgileri alma bu bilgileri değerlendirerek ifade etme özgürlüğünü herkese tanımıştır. Sonuç olarak; zararsız veya ilgilenmeye değer görülmeyen görüş ve düşünceler veya haberler yanında devlete aykırı gelen, rahatsız eden nüfusun bir bölümü aleyhine olan veya bir kısım insanları şok eden tüm haber ve düşünceler içine Sözleşmenin 10. maddesindeki ifade özgürlüğü ayrımsız uygulanır⁸²”.*

⁸² Cevat Özel, Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması (Arion Yayınevi 2003) 215-219.

Federal Mahkeme, basın yoluyla kişilik hakkına saldırıldığı iddia edilen kişinin bu saldırıyı yapma amacının ve saldırıyı gerçekleştirirken izlediği yolun korunmaya layık olduğu durumda, ileri sürdüğü yarar en azından yayından zarar gören kişinin korunmaya layık yararına denkse, kişilik hakkına aykırı davranışın “*Haksız Saldırı*” olarak nitelendirilemeyeceğini ve kamu yararının söz konusu olduğunu belirtmiştir⁸³. Yine Yargıtay da “*Basın özgürlüğünün kamu görevinden kaynaklanan amacı ile kişilik hakkına verilen zarar arasında açık bir orantısızlık varsa, yayında onur kırıcı bir dil kullanılmışsa, dürüstlük kuralına aykırı davranılmışsa veya kişisel nedenlerle veya salt sansasyon yaratmak için kişilik hakkına saldırıda bulunulmuşsa, yayın sorumluluk doğuran hukuka aykırı haksız bir nitelik taşıyacaktır*” şeklinde içtihat geliştirerek Federal Mahkeme ile aynı doğrultuda karar vermiştir⁸⁴.

3. İnternet Yoluyla Şeref ve Haysiyete Saldırı

İnternet yoluyla şeref ve haysiyet ihlalinin, diğer medya araçlarıyla gerçekleşen ihlallerden pek çok farklı yönü bulunmaktadır. İnternet yoluyla gerçekleşen şeref ve haysiyet ihlalinde, failin sadece mesajı göndermesi ile haksız fiil gerçekleşmiş olmamaktadır. Mesajın gönderilmesi ile ancak haksız fiilin eylem unsuru tamamlanmış olmaktadır. Zararın meydana gelmesi için ise söz konusu mesaja erişim sağlanması ve bununla birlikte mesajda yer alan açıklamanın da okunması gerekir. Bu yolla yapılan ihlallerde ihlalin meydana geldiği yer, belirli bir coğrafya ile sınırlı olmaz ve bu nedenle failin saptanması oldukça güç olur. İnternet yoluyla gerçekleştirilen şeref ve haysiyet ihlallerinde önemli olan açıklamanın “*yayımlandığı*” yerdir. İnternet ortamında mesajın gönderilmesi yeterli olmayıp, mesajın aleniyet kazanması, başka bir deyişle kullanıcılara ulaşması ile ihlal meydana gelir. E-postanın yazılıp gönder tuşuna basıldığı yer

⁸³ Reisoğlu (n 23) 43.

⁸⁴ Yargıtay HGK, K. 2002/409, 15.05.2002. Karar için bkz. İstanbul Barosu Dergisi Eylül/2003, 667.

eylem yeri, okunduğu yer ise zarar yeridir⁸⁵.

Türk Hukukunda kişilik hakkı ihlallerinde e-postaların farklı özellikleri yoktur. Ancak İngiliz Hukukunda şeref ve haysiyete saldırı için mağdurdan başka üçüncü kişiye de mesajın/e-postanın gönderilmiş olması gerekir⁸⁶. Görülmektedir bu durum, her ülke hukukuna göre değişiklik gösterebilmektedir.

B. ŞEREF VE HAYSİYETE SALDIRIDA HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse TMK m. 24/I hükmüne göre, hakimden saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Bu halde öncelikle şeref ve haysiyete saldırının hangi hallerde hukuka aykırı olduğunun sınırlarını çok iyi çizmemiz gerekir. Hükmün devamında hukuka uygunluk sebepleri de sayılarak bu haller dışında kalan tüm saldırıların hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir⁸⁷. Maddede belirtilen bu haller; kişinin rızası, daha üstün nitelikteki özel veya kamusal yarar ve kanunun verdiği yetkinin kullanılmasıdır.

1. Rıza

Kişinin sadece kendisinin serbestçe tasarruf edebileceği ve kişilik hakkına yapılan saldırılara karşı verdiği hukuka ve ahlaka uygun rıza, hukuka uygunluk sebebidir⁸⁸. Ancak bu durum her kişisel değer için mümkün değildir. Özellikle

⁸⁵ Özel (n 11) 159, 160.

⁸⁶ Özel (n 11) 159, 160.

⁸⁷ “Kişiliğe yapılan her müdahalenin tecavüz sayılıp, özellikle MK 24’de ki korumaya yol açması söz konusu değildir. Toplum halinde yaşamının gereği olarak kişinin belirli hukukun korumaya değer varlıklarına müdahale her zaman söz konusu olacağı için buna bir sınırlama getirmek zorunludur. Bu sınır da MK 24 ‘ün ifadesi ile müdahalenin hukuka aykırı olmasıdır. Buna göre, kişiliği korumaya yönelik yazılı ya da yazılı olmayan bir hukukun emrini ya da yasağını ihlal eden bir müdahale hukuka aykırıdır. O halde, şeref ve haysiyet.... Gibi hukuki değerlere her müdahale kural olarak hukuka aykırı sayılacak meğer ki, bir hukuka uygunluk sebebi (rıza, daha üstün çıkar, kanuni bir yetkinin kullanılması, ızdırar hali, meşru müdafaa) bulunsun” bkz. Dural ve Ögüz (n 3) 148 vd.

⁸⁸ Dural ve Ögüz (n 3) 153; Helvacı ve Erlüle (n 3) 96; Kılıçoğlu (n 5) 178; Kudret Güven, Kişilik Hakkı ve Ötenazi (Nobel Yayın Dağıtım 2000) 101.

şeref ve haysiyet başkasına devredilemeyen bir kişisel değer olduğu için, bu kişisel değere yönelik saldırılara rıza gösterilmesi hukuken geçerli değildir⁸⁹. Kişinin özel hayatıyla reklam yapması hukuka aykırılığı ortadan kaldırırken, özel hayata müdahale aynı zamanda şeref ve haysiyete saldırı anlamı da taşıyorsa, bu halde verilen rıza hukuka uygun olmaz⁹⁰.

Yargıtay’a göre, TMK m. 23⁹¹ uyarınca kişilik hakkı, doğrudan doğruya kişinin kendisine karşı da korunmuştur. Kişilik hakkına aykırılık teşkil eden bir yayının ilgili kişinin rızası nedeniyle hukuka uygun sayılabilmesi için, verilen rızanın TMK m. 23’ün⁹² sınırları içinde kalması gerekmektedir. Bununla birlikte bu yayının hukuka ve ahlaka aykırı bir nitelik taşımaması da gerekir. Bir kimsenin bütün sırlarının ifşa edilmesine, aile yaşamıyla ilgili en özel konuların açıklanmasına, şeref ve haysiyetine her türlü saldırının yapılmasına ilişkin rızası o kişinin kişilik hakkına yapılan saldırıyı hukuka uygun hale getirmez.

“Davaya konu romanda “Kız Nuri” başlığı altında davacının yaşam öyküsü kimliği açıklanarak aşağılayıcı bir üslupla anlatılmış, davacı yayınlamasına izin vermediğini belirtmiş ancak davalı yazar yayına izin verdiğini ileri sürmüştür”.

⁸⁹ “TMK m. 24/II’de de “kişilik hakkı ihlal edilenin rızasına..... dayanmayan her tecavüzün hukuka aykırı sayılması 23. Maddenin temel felsefesinin geniş ölçüde inkarı demektir. Zira 23. Maddenin kişiyi bizzat kendisine karşı koruyan hükümleri yok sayılmadan “rızanın” hukuka aykırılığı bu derece genel ve mutlak olarak kaldırılabilmesi söylenemez. Madde 24/II’nin bu kurallar değiştirilmeden “rıza”nın yokluğuna hukuka aykırılık tanımında yer vermesi maksadı aşan bir yanlışlık eseridir. Rızanın hukuka aykırılığı gideremeyeceği en önemli hal kişilik haklarına tecavüz halidir. “Rıza” sözcüğünün kişilik hakları sistemine son derece yabancı düştüğüne şüphe yoktur”. Bkz. Selahattin Sulhi Tekinay ‘Kişilik Haklarına ilişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler’, (1990) Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Anısına Armağan 55, 57.

⁹⁰ Özel (n 11) 39.

⁹¹ “Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez.

Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlandıramaz.

Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz”.

⁹² Karayalçın (n 13) 265.

Kararda geçerli bir rızanın varlığından söz edilemeyeceğinden manevi tazminata hükmedilmiştir⁹³.

2. Üstün Nitelikte Özel Yarar ve Kamusal Yarar

Üstün nitelikteki özel yarar; mağdura, faile ya da üçüncü kişiye ait olabilir⁹⁴. Hukuka aykırılığı giderecek olan daha üstün nitelikteki özel yarar da kişilik hakkı ile ilgili olmalıdır. Çünkü şeref ve haysiyete saldırının hukuka uygun kabul edilebilmesi için, kişilik hakkından kaynaklanan bir yarar olması gerekir⁹⁵.

Kamusal yarar da kişilik hakkının ihlalinde, bir hukuka uygunluk sebebidir ve kişiliğe yapılan ihlale göz yummayı gerektirir. Şeref ve haysiyete saldırıda üstün nitelikte kamu yararı, düşünce ve ifade özgürlüğü ile bunun bir uzantısı olan basın özgürlüğünde kendisini gösterir⁹⁶.

Basın bir taraftan özgürce yayın yapmakla görevli ve bu yayını yapmakla yetkili kılınırken, başka bir deyişle görevi gereği bunu yapmak zorundayken; diğer yandan da yapılan bir açıklama ve yorumla kişinin kişilik hakkının zarara uğraması tehlikesi ile karşı karşıyadır. Hukuk düzenince koruma altına alınan bu yararlar, çatışma içine girmiş gibi bir görünüm ortaya çıkar. Bu durumda her iki yarar aynı anda korunamaz ve çatışma durumunda birinin diğerine üstün tutulması gerekir. Bu sonuca hukukun vazgeçilmez ve temel ilkelerinden

⁹³ Yargıtay HGK, K. 2003/201, 26.03.2003 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 10.03.2024).

⁹⁴ Dural ve Ögüz (n 3) 153; Helvacı ve Erlüle (n 3) 96; Oğuzman, Seliçi ve Oktay (n 52) 138, 139.

⁹⁵ Dural ve Ögüz (n 3) 153.

⁹⁶ Özel (n 11) 40; “*Tecavüz eden şahsın mağdurun şahsiyet sahasına müdahalede bulunmak hususunda bir hakkı mevcut olduğu takdirde ihlalin hukuka aykırılığı ortadan kalkar. Tecavüz eden bu tecavüzünü kamu hukukuna ait bir kaideyi ileri sürerek veya meşru müdafaa, ıztırar hali, hakkını korumak için bizzat kuvvet kullanma gibi ihlalin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmak için ileri sürülen husus tecavüzde bulunanın ihlal edilen şahsi varlığına nispetle daha üstün kıymetli bir varlığıyla ilgili olmalıdır*”. Ayrıntı için Bkz. Tandoğan (n 11) 17.

varılmaktadır⁹⁷.

Çatışan değerlerden hangisinin üstün tutulacağına karar verirken, söz konusu değerler bir derecelendirmeye tabi tutulur. Saldırıya yol açan yararın üstün olduğuna karar verilirse, davranış artık hukuka uygun olur. Başka bir deyişle kamusal yarar mevcut olduğu için, burada artık kişilik hakkı ihlalinin bahsedilemeyecektir. Yargıtay HGK, hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı anda koruma altına alması mümkün olmayacağından dolayı, somut olaydaki olgular itibarıyla çatışan iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiğini kabul etmektedir⁹⁸.

Alman Anayasa Mahkemesi 05.06.1973 tarihli “*Lebach Olayı Kararı*”, kamunun basın ve radyo vasıtasıyla aydınlatılmasına ilişkin olan ve anayasal koruma altında bulunan bilgi edinme hakkı ile bireyin yine anayasal koruma altında bulunan “*Yalnız Kalma Hakkı*” arasındaki dengeyi belirlemenin ne kadar güç olduğunu gösterir. Alman TV’si “*Lebach’ta Askerlerin Öldürülmesi*” başlığı ile belgesel hazırlamış, belgesel Lebach’taki bir askeri cephane deposunun basılarak dört askerin öldürülmesiyle ilgilidir. Olayın sanıkları müebbet hapis cezasına çarptırılmış, onlara yardım eden sanık altı yıl hapis cezasına mahkum edilmiş ve cezasının bitmesine az bir süre kaldığında bu belgesel yayınının kişilik hakkı, adı, şerefi üzerindeki hakkına hukuka aykırı bir saldırı niteliğinde bulunduğunu ileri sürmüş, mahkemeden ihtiyati tedbir talebinde bulunmuştur. Mahkemenin reddetmesi üzerine Anayasa Mahkemesi davacının TV’de gösterilmesinin cezasını tamamladıktan sonra yeniden toplumda kaynaşması bakımından önemli güçlükler neden olacağını ve yayının yapılmamasına karar vermiştir⁹⁹.

İfade özgürlüğü, düşünce açıklamasının kamuoyunu aydınlatmanın ötesine

⁹⁷ Kartal (n 54) 114.

⁹⁸ Özel (n 11) 40; Yargıtay HGK, E. 2001/4-1000 K. 002/25, 30.01.2002 (Kazancı Bilgi Bankası, Son Erişim Tarihi: 11.03.2024).

⁹⁹ Özsunay (n 3) 122.

geçerse ve kullanılan araç amaca uygun değilse, şeref ve haysiyetin korunmasının yararı ifade özgürlüğü yararından üstün tutulacaktır¹⁰⁰. İfade özgürlüğü ve sınırları Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi m. 10¹⁰¹'da düzenlenmiştir. Buna göre şeref ve haysiyetin korunması, ifade özgürlüğünün sınırlanmasında dikkate alınacak olan yararlardan biri olarak kabul edilmiştir.

Anayasa'mızın 25. maddesinde¹⁰² "*Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü*", 26.

¹⁰⁰ Özel (n 11) 41.

¹⁰¹ "1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şeref ve haysiyeti ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir".

¹⁰² "Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz".

maddesinde¹⁰³ “*Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü*” ve 28. maddesinde¹⁰⁴

¹⁰³ “*Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.*

(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) *Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.*

(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) *Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir”.*

¹⁰⁴ “*Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.*

(Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.)

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırılar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtım önleyen yetkili merci, bu kararı en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtım önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararı en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

ise “*Basın Özgürlüğü*” yer almaktadır. Anayasa’mızın 17. maddesinde tanınan kişinin maddi ve manevi varlığı ile 26. madde ve 28. madde anlamında ifade özgürlüğü çatıştığında, kimi zaman şeref ve haysiyete nazaran kamu yararı hukuka uygunluk sebebi olarak kişilik hakkının önüne geçecektir. Başka bir deyişle somut olay doğrultusunda kamusal değer korunuyor ise, burada kişilik hakkının ihlalinden bahsedilemeyecektir.

3. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması

Kamu görevlileri ve kurumlarının, kamu hukukunu düzenleyen hükümlerden kaynaklanan yetkileri, kanunun verdiği yetkiler olarak adlandırılmaktadır. Anılan kişi ve kurumlar kanunun verdiği yetkilerini kullanırken, bir kimsenin kişilik hakkına saldırıda bulunabilir. Bu tecavüz kişinin veya kişilerin sahip oldukları yetkilerin kullanılmasından doğduğu için, hukuka aykırı sayılmaz. Başka bir deyişle kanunun verdiği yetkinin kullanılması, hukuka aykırılığı ortadan kaldırır. Ancak yetkinin kullanılmasının maddi ve şekli şartlarının kanunlarda kesin olarak düzenlenmiş olması ve yetkinin de düzenlenen bu sınırlar çerçevesinde kullanılması gerekir. Bu sınırların aşıldığı durumda, müdahale hukuka aykırı sayılır¹⁰⁵.

SONUÇ

Kişiliğin bir bütün kabul edilmesi halinde, şeref ve haysiyet onun vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu sebeple şeref ve haysiyeti haksız saldırılara karşı korumak gerekir. TMK m. 24’te kişilik hakkına karşı yapılan saldırıların hukuka aykırılık

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye’de yayımlanan sürelî yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelî yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır”.

¹⁰⁵ Dural ve Ögüz (n 3) 155; Helvacı ve Erlüle (n 3) 96, 97.

unsurundan bahsedilmiş ve m. 25'te ise kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin açabileceği davalar belirtilmiştir. Bu kapsamda şeref ve haysiyeti ihlal edilen kişi ayrıca manevi tazminat talebinde de bulunabilecektir.

Kişinin şeref ve haysiyetine genel olarak kitle iletişim araçları ile özellikle de basın yoluyla yapılan saldırıların sayısı günden güne giderek artarken, teknolojinin ilerlemesi ile birlikte şeref ve haysiyete karşı internet yoluyla yapılan ihlaller de artmaya başlamıştır. Şeref ve haysiyet kişisel değerine internet yoluyla yapılan saldırılara ilişkin olarak özel düzenleme yapılması gereği açıktır. Bu düzenlemenin bir uzantısı olarak kişiliği koruyucu yeni önlemler alınması da şarttır.

Prof. Dr. Yaşar Karayalçın 1962-1963 Eğitim Öğretim Yılı açılış konuşmasında *“Cemiyetin temeli insandır, şeref ve haysiyet gerektiği şekilde korunamayan bir memlekette en kutsal varlıklarına tecavüz edilmek endişesi, cemiyeti, haysiyet sahibi insanların yapıcı hizmetlerinden, verimli çalışmalarından ve hizmet heyecanından mahrum eder. Şeref ve haysiyete saygı gösterilmesini temin edememiş bir cemiyetin değil yükselmesine, varlığını muhafaza edebilmesine bile imkan yoktur¹⁰⁶”* ifadeleriyle Türk Hukukunda şeref ve haysiyetin korunması başlığı altında şeref ve haysiyetin öneminin bir kez daha altını çizmiştir.

KAYNAKÇA

Antalya G, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması (2017).

Antalya G ve Topuz M, Medeni Hukuk (3. Baskı, Seçkin Yayınevi 2019).

Atalay Ö, 'Özel Yaşamın (Şeref ve Haysiyetin) Zedelenmesi Halinde Manevi Zararın Tazmini' (1979) 5 (4) Yargıtay Dergisi 877, 877-883.

¹⁰⁶ Karayalçın (n 13) 275.

Aydos OS, 'Basın Yolu ile Kişilik Hakları İhlallerinde Manevi Tazminat', (2012) XVI (2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 3 ve 7-11.

Belli DB, Basın Yolu ile Kişilik Hakkına Saldırlardan Doğan Hukukî Sorumluluk (Yetkin Yayıncılık 2008).

Çetin E, Son Değişikliklerle Basın Hukuku (Hukuk-Ceza-Açıklamalı-İçtihatlı) (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2007).

Doğan PB, 'Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı', (2014) 1 (4) Ankara Barosu Dergisi 477, 480.

Dural M ve Öğüz T, Kişiler Hukuku (Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 23. Bası, Filiz Kitabevi 2022).

Güven K, Kişilik Hakkı ve Ötenazi (Nobel Yayın Dağıtım 2000).

Hausheer H ve Aebi-Müller RE, Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (2. Auflage, 2008).

Helvacı S, Gerçek Kişiler (10. Bası, Legal Yayınevi 2023).

Helvacı S ve Erlüle F, Medeni Hukuk (9. Bası, Legal Yayınevi 2023).

Helvacı S, Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (Beta Yayınevi 2001).

Işık E, 'Bir Kişilik Değeri Olarak Kişinin Resmi' (2020) 78 (4) İstanbul Hukuk Mecmuası 1723, 1732-1734.

İlkiz F ve Günaydın B, 'Kişilik Hakları- Medyada Etik ve Yargı Kararları', (2006) Güz (2) Küresel İletişim Dergisi 1, 1.

İmre Z, 'Şahsiyet Haklarından Şahsın Özel Hayatının ve Gizliliklerin Korunmasına İlişkin Meseleler' (1974) 39 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 147, 163-165.

İstanbul Barosu Dergisi Yargıtay Kararları, Eylül (2003).

İstanbul Barosu Dergisi Yargıtay Kararları, Ocak-Şubat (2007).

Karakaş FT, Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar (Turhan Kitabevi 2015).

Karayağın Y, ‘Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması’ (1962) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1962-1963 Eğitim Öğretim Yılı Açılış Konuşması.

Kartal B, ‘Basın–Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Sorumluluk’ (1997) 13 (1-2) Yargıtay Dergisi 105, 105-109 ve 114.

Kılıçoğlu A, Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1982).

Kocabaş G, Türk Hukukunda Basın Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kişilik Hakkı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2004).

Oğuzman K/Seliçi Ö ve Oktay S, Kişiler Hukuku (21. Baskı, Filiz Kitabevi 2022).

Özel C, Kitle İletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması (Arion Yayınevi 2003).

Özel S, Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması (Seçkin Yayıncılık 2004).

Özsunay E, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul Üniversitesi 1979).

Reisoğlu S, Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması (Beta Yayınları 2008).

Serdar İ, Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğın Korunması (Seçkin Yayıncılık 1999).

Tandoğan H, ‘Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve

Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması' (1963) CC (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 8 ve 17.

Tekinay SS, 'Kişilik Haklarına ilişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler' Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Anısına Armağan (1990) 55, 55-57.

Tokbaş H, Türkiye Mevzuatında Şerefi İhlal (Adalet Yayınevi 2009).

Tüfek ÖF, Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Bu İhlale Karşı Özel Hukuk Ceza Hukuku ve İHAS Koruması (2. Baskı, Adalet Yayınları 2007).

Zevkliler A, Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler (Olgaç Matbaası 1981).

<<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ayrilik-hakkinda-sok-iddia-22850470>>

<<https://www.kazanci.com>>

<<https://legalbank.net/arama>>

<<https://www.mevzuat.gov.tr/>>

<<https://www.swisslex.ch/de/>>